

Spoštovani,

Z veseljem sem sprejel vabilo vaše Občine, da v Postojni spregovorim ob dnevu slovenske kulture. V odpisu in v zahvali sem dodal, da bom v svojem nagovoru poudaril, kar nas kot Slovence združuje in ne tega, kar nas ločuje. Nisem ljudski tribun, ki jih v kriznih obdobjih nikoli ne zmanjka, in nimam kakih pristojnosti, da bi navijal za to ali ono stran, čeprav imam svoje ideje in prepričanja, ki pa ni nujno, da jih razlagam ob vsaki priložnosti.

Ob dnevu slovenske kulture, ki je posvečen pesniku Francetu Prešernu, je nujno, da kot Slovenci pomislimo na svojo skupno usodo, na prihodnost, na to, kar bomo sposobni storiti in na to, kar smo naredili. Ob tem bomo upoštevali, da plujemo v širokem in nepredvidljivem svetu, kjer odločamo o sebi le do določene mere. Pa vendar, boljši mornarji bomo, boljše bomo pluli med valovi in vetrovi. Če pa bo vsak zase vlekel svojo vrv, se bo barka potopila. Moramo namreč vedeti, da se danes močni združujejo, šibki pa se med sabo ločujejo. Prešeren bi dejal, da prekomerne razprtije ne prinašajo sreče.

Prešernov sen je bil, "da zbudil bi Slovenšč'no celo«, a je bil le sen. Danes živi večina Slovencev v lastni državi. Razlika je ogromna, vendar naj bo skupen cilj ohraniti to državo, kajti v sodobnem svetu je možno zapraviti tudi državo in ne le premoženja ali podjetja. Kdor sledi svetovnim borznim trgom, bo opazil, da obravnavajo države podobno kot podjetja, ocenjujejo njihovo trdnost in na tej osnovi kupujejo ali prodajajo državne obveznice oziroma državna posojila in dolgove. Slabe izide plačujemo državljani.

S plebiscitom so ali smo (sem državljani druge države) se Slovenci odločili za samostojno, parlamentarno, pravno in tržno državo. Uresničevati cilj pomeni vsakodnevno politično in kulturno delo. Demokracija »zdrži«, če državo in družbo ureja sistem uteži in protiuteži tako, da ena stran ne prevlad nad drugo: ne stranke, ne gospodarstvo, ne sodstvo ali birokracija. Jamstva za ravnotežje so sodobna ustava in času primerni zakoni. Nadalje naj bi bila osnovna jamstva za zdravo državo parlament s strankami in poslanci, ki spoštujejo v ustavi in zakoniku zapisana pravila, neodvisno sodstvo, ki uveljavlja zakone ne glede na pripadnost in ideje ljudi, nato tržišča, ki naj ne delujejo divje, ampak v okviru pravil in nadzorov, ki jih narekujejo politika kot volja državljanov, specifični zakoni in v skrajnih primerih sodstvo. Preprosto: tajkun ne bi smel delovati brezskrbno, ker so zakoni pomanjkljivi, sodniki omahljivi, politiki pa včasih s kakšno kostjo v omari.

Mnoge sedanje slovenske težave izvirajo namreč iz tega, da se vedno vsak ni držal svojih pristojnosti. Politika je želela tičati v biznisu, poslovneži so prelisičili zakone, sodstvo in kontrolni organi so bili verjetno nepazljivi, sami zakoni včasih neprecizni itd. Ne gre za posebnost Slovenije, vendar so gusarski vdori v državo in v družbo bolj občuteni, če je demokracija mlada in država majhna. Prepričan sem, da je možno marsikaj popraviti, vendar je bistveno, da politika in politiki najdejo moč, da vrnejo zaupanje državljanov v državo in da se sami državljani trudijo biti zavestni državljani. To predpostavlja tudi kulturni preskok.

Zavesten državljani je osveščen državljani, ki ne misli le na to, kaj mu država lahko da, ampak tudi na to, kar bo on sam dal državi, če naj parafraziram J. F. Kennedyja. Že sama nizka volilna udeležba je znak neke bolezni. Tudi ko ni ponudba najbolj zadovoljiva, državljani voli in z volitvami izbira. To je prvo dejanje demokracije, za katero smo se Slovenci plebiscitarno odločili v nasprotju s časom, ko ni bilo ne demokracije in ne volitev, ali pa so bile slednje farsa. Mislim, da nas mora ta odločitev združevati tudi takrat, ko bentimo nad strankami. Pazimo, ko govorimo in spomnimo se, kaj je bila »ljudska« oblast. Sodobniki imamo kratek spomin. Varujmo to malo državo, saj je drugi ne bodo.

Prešeren je bil predan ideji o svobodi. To je nov element, ki združuje. Svoboda pa niso le volitve ali prosto igranje na borznem trgu. Sam predsednik ZDA Barack Obama je v templju kapitalizma povedal, da ne more biti svobode, če imajo eni preveč, drugi pa se komaj preživljajo iz dneva v

dan. Socialna dimenzija države, solidarnost, varnost posameznika so kakovosti, ki so del evropske kulture in torej tudi slovenske. V državi in družbi, kjer oblast in sami ljudje pozabijo na te osnovne vrednote, ne bo miru, ne bo napredka, ne bo prihodnosti, saj bodo zakoni džungle osamili človeka in ga postavili enega proti drugemu. Zato so omenjene vrednote skupni cilji naroda in državljanov in to onkraj ideoloških, kulturnih ali verskih razlik.

Prešeren je sanjal mir in ga upesnil v verzih, ki so danes del slovenske himne. Mir med evropskimi narodi je bil v Prešernovem času utopija, saj so se krize in ostra razhajanja v Evropi reševala z vojnami. Evropska skupnost, katere članica je tudi samostojna Slovenija, pomeni v svoji osnovi uresničevanje utopije, ki so jo zarisali Kant, Prešeren in drugi veliki evropski duhovi. Po dveh katastrofalnih vojnah so se v drugi polovici prejšnjega stoletja evropski prosvetljeni politiki začeli meniti o evropskem združevanju. Bil je to čas železne zaves, blokvske politike in Slovenija je z Jugoslavijo drsela po nekem vmesnem rezilu.

Evropa pa se je začela konkretizirati aprila leta 1951 v Parizu z gospodarskim sporazumom o izmenjavi premoga in jekla. V tem okviru je na tisoče Slovencev iz Benečije, iz Nadiških in Terskih dolin zapuščalo svoje revne vasi in šlo iskat kruh v belgijske in druge evropske rudnike. Izmenjava delovne sile je bila dokaj brutalna in daleč od miroljubne idile. Zvečer so žene in otroci čakali, če bo oče prišel živ iz rova. V bistvu je pot evropskega združevanja vseskozi tlakovana z utrinki luči in s temnimi sencami.

V globalnem svetu, kjer se merijo moči kontinentov, pa je Evropa preživitvena nuja. Slovenija lahko pripomore, da bo ta Evropa boljša, bolj solidarna, bolj občutljiva za šibkejše, bolj politična in manj monetaristična. Za Slovenijo ni smiselno izgubljati vloge in besede zaradi nekaterih življenjsko nebitvenih sporov s sosedi. Včasih mora biti politika praktična in pragmatične ter oceniti, kaj je za lastno skupnost boljše in koristnejše od nekih volilno uporabnih načel. Mislim, da je življenje v Evropski uniji za Slovenijo vendarle koristno, izhod pa bi bil dramatičen. Misel o miru in o Evropi nas lahko veže, kot nas lahko veže gospodarska perspektiva, ki je ne vidim izven evropskega konteksta.

Prešeren je politično in informirano razmišljal v času, ko so se oblikovale nove države, ko je v ZDA veljala ustava (od leta 1787), ki živi nespremenjena do danes, ko so se s francosko revolucijo razvile ideje o enakopravnosti, o bratstvu med ljudmi in o svobodi posameznika in skupnosti ter našle sintezo v francoski ustavi leta 1793. Prešeren pa je bil prvenstveno pesnik in umetnik, izoblikoval je sodobni slovenski jezik in nam zapustil knjigo pesniških biserov. Kulturna zapuščina in jezik sta elementa, ki Slovence usodno združujeta.

Umetnost in kultura nista nikoli sinonim za enoumje, ampak pomenita vrtiljak idej, izzivov in pogledov, ki so si mnogokrat med sabo nasprotni. Bistveno je, da znamo jemati kot svoje raznolikost idej, glasov in barv. V spoštovanju različnosti se udejanja najgloblje združevanje. Mislim, da je močan, kdor zna preprečiti, da se še tako ostra nasprotja ne spremenijo v sovraštvo. Čas, ko je »Slovenec že moril Slovenca brata« naj bo skupen spomin, nikakor in nikoli pa ne neka sodobna praksa. To je osnova vsake narodne in državne zaveze. Od tu dalje lahko iščemo, kar nas veže in si ob razlikah idej prizadevamo za skupno dobro. To je možno tudi v zimskem času, saj smo med edinimi, če ne edini narod, ki praznuje dan kulture. Naj bodo tudi naše navade in naše obnašanje primerni prazniku. Hvala lepa.

Ace Mermolja